

Poznajemy wydarzenia z dziejów PRL-u

Scenariusz lekcji w III klasie gimnazjum

Prezentujemy Koleżankom i Kolegom propozycję scenariusza lekcji o temacie niełatwym, szczególnie w gimnazjum. Mamy nadzieję, że zainspiruje on Państwa do własnych twórczych poszukiwań, czego z nowym rokiem szczególnie wszystkim (i nam samym) życzymy.

■ MAŁGORZATA JUREWICZ

Czas 90 min. III etap edukacyjny.

Numer i nazwa programu: DKW-4014-73/99. M. Bondaruk i inni, Program nauczania. Historia dla klas 1-3 gimnazjum, WSiP, W-wa 1999.

Ścieżka edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie.

Cel ogólny:

- Uczniowie poznają wybrane wydarzenia z dziejów PRL-u (uwzględnione w powieści P. Huelle, *Weiser Dawidek*),
- Uczniowie dostrzegają rolę gdańszczan i regionu gdańskiego w omawianych wydarzeniach.

Cele szczegółowe:

Po zajęciach uczeń:

- zna daty wydarzeń z dziejów PRL-u (1949–1956; czerwiec 1956; październik 1956; grudzień 1970; sierpień 1980; 31 VIII 1980; 13 XII 1981);
- zna postacie: W. Gomułki, E. Gierka, W. Jaruzelskiego, L. Wałęsy i rozumie rolę, jaką oni odegrali;
- potrafi ogólnie scharakteryzować metody sprawowania władzy i kontroli społeczeństwa w poszczególnych okresach dziejów PRL-u;
- przedstawia efekty budowy społeczeństwa socjalistycznego w Polsce;

- rozumie przyczyny protestów społecznych i ich konsekwencje.

Kompetencje kluczowe:

1. Planowanie, organizowanie i ocenianie własnego uczenia się,
2. Skuteczne komunikowanie się w różnych sytuacjach,
3. Efektywne współdziałanie w zespole,
4. Rozwiązywanie problemów w twórczy sposób,
5. Sprawne posługiwanie się komputerem i technologią informatyczną.

Metody i formy pracy: praca z tekstem podręcznika, tekstem literackim, tekstem źródłowym, źródłami ikonograficznymi, pogadanka, **praca grupowa.**

Środki dydaktyczne:

- podręcznik: W. Mędrzecki, R. Szychta, *Dzieje nowożytne i najnowsze*, WSiP, Warszawa 2001;
- tekst literacki: P. Huelle, *Weiser Dawidek*, Gdańsk 1987;
- kserokopie zdjęć (podręcznik, „Dziennik Bałtycki”, „Polityka”, zbiory prywatne);
- płyta CD „Tu mówi Polska” – Wypadki Grudnia’70 w Gdyni, Piotr Jaroszewicz, Edward Gierek, Lech Wałęsa o porozumieniach Sierpnia’80, Wojciech Jaruzelski

- kaseta magnetofonowa „Jacek Kaczmarski *Live*” – piosenka „Mury”;
- przykłady wydawnictw drugiego obiegu, archiwalne numery „Tygodnika Solidarność”, ulotki (zbiory własne);
- karty pracy dla grup;
- szary papier, markery, nożyczki, klej.

Opracowała Małgorzata Jurewicz

Tok lekcji

Etapy lekcji	Przebieg lekcji	Komp. kluczowe	Uwagi
Zaangażowanie (15 minut)	Podanie tematu lekcji. Wspólne wypełnienie na plakacie, przy pomocy nauczyciela, rubryki <i>Tło historyczne</i> (załącznik nr 1). Każda grupa otrzymuje karty pracy oraz różne zestawy kserokopii zdjęć, tekstów i cytatów z powieści (te ostatnie na kolorowych karteczkach).	1, 2	Przy uzupełnianiu plakatu nauczyciel odwołuje się do wiedzy ogólnej uczniów. Klasa jest podzielona na 6 zespołów (skład taki, jak na języku polskim)
Badanie (przekształcanie) (30 minut)	Uczniowie przystępują do realizacji zadań zawartych w zestawach. • Zestaw IA, IB – <u>takie samo zadanie</u> (załącznik nr 2). • Zestaw IIA, IIB – <u>takie samo zadanie</u> (załącznik nr 3). • Zestaw IIIA, IIIB – <u>takie samo zadanie</u> (załącznik nr 4). <i>Materiały w zestawach są pomieszczone, tak więc wstępna faza realizacji zadania polega na wymianie materiałów pomiędzy grupami I, II, IIIA i osobno I, II, IIIB.</i>	1, 2, 3, 4	Zadania polegają na wykonaniu plakatów ukazujących poszczególne okresy/wydarzenia z dziejów PRL-u: • I – stalinizm i dojście do władzy W. Gomułki • II – Grudzień’70 • III – wydarzenia początku lat 80-tych (Sierpień’80 – stan wojenny w Polsce).
Prezentacja (30 minut)	Uczniowie sprawozdawcy wybranych grup (np. IA, IIB, IIIA) prezentują efekty pracy zespołów – czas prezentacji 5 min. Sprawozdawcy pozostałych grup ewentualnie uzupełniają.	1, 2, 4	Podczas prezentacji plakaty A i B grup I, II, III są przyklejone do tablicy obok siebie. Po prezentacji poszczególnych grup nauczyciel odtwarza z płyty i kasyety odpowiednie nagrania. Uczniowie przeglądają wydawnictwa drugiego obiegu, prasę, ulotki.
Refleksja (15 minut)	Wypowiedzi uczniów na temat refleksji, jakie towarzyszyły im podczas pracy i prezentacji (co zaniepokoiło, zaskoczyło, wzburzyło, wzruszyło?) Omówienie zadania domowego – wypracowanie „Moja rodzina w PRL-u” (czas na wykonanie zadania – 4 tygodnie) Nauczyciel krótko wspomina o nieuwzględnionych w powieści wydarzeniach marcowych 1968 r. i czerwcowych 1976 r. – poleca przeczytanie z podręcznika odpowiednich rozdziałów i przygotowanie się do odpowiedzi na pytanie: <i>Na czym polegało znaczenie obydwu protestów społecznych?</i>	1, 2	Nauczyciel ocenia efekty i przebieg prac grup. Dokładnie tłumaczy, na czym polega praca domowa – może to być opis udziału członków rodziny w ważnych wydarzeniach, ale również życie codzienne rodziny. Poleca odwiedzenie wystawy „Drogi do wolności”.

Cytaty z powieści dotyczące lat 50. (Stalinizm w Polsce i dojście do władzy Władysława Gomułki)

Tekturowy M-ski miał domalowane wielkie, sumiaste wąsy, a wyraziste łuki brwiowe i osadzenie oczu nie pozwalały żywić wątpliwości, do kogo miał być podobny. Tak, chociaż od pewnego czasu wielkie jak prześcieradła portrety zniknęły za ulic i wystaw naszego miasta.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 133

Mnie interesują fakty – nie dał się zbyć prokurator – a nie ogólniki.

A swoją drogą – dodał na zakończenie – jeszcze rok temu¹ ci chłopcy (to było o nas) siedzieliby na Okopowej jako grupa dywersyjna i nawet Matka Boska by im nie pomogła! Tak, tak – zmieniają się czasy i obyczaje.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 39

Przypomniałem sobie, jak pewnego popołudnia, dwa lata wcześniej² przed naszym domem zatrzymał się zgniłozielony samochód i jak z tego samochodu wysiedli dwaj panowie w płaszczach [...] i wyprowadzili pana Korotkę. Dorośli mówili potem, że pana Korotkę wzięli na Okopową, bo ktoś doniósł, że słucha Londynu. Pan Korotek wrócił, ale dopiero po dwóch tygodniach z okiem jak soczysta śliwka [...], a kiedy stanął na środku podwórka i zdjął koszulę, jego plecy wyglądały jak pasiasta zebra żółto-czerwonego koloru.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 41

Na dodatek przez cały dzień włączony był w domu głośnik radiowęzła [...]. Przy tym wszystkim w kuchni różnęła na przemian ludowa kapela z Opoczna albo z Łowicza, a kiedy ucichła rozpoczynały się arie operowe z „Borysa Godunowa” [...]. Głośnik emitował tylko jeden program, a ebonitową galką można było co najwyżej ściszyć wrzaskliwe odgłosy ludo-

wej śpiewaczki albo potężny głos rosyjskiego śpiewaka.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 163–164

W radiu już dawno skończyło się przemówienie Władysława Gomułki nagrodzone hucznymi brawami i owacją.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 112

Mężczyźni z naszej kamienicy zachwycali się przemówieniami Gomułki i mówili, że takiego przywódcy robotnicy jeszcze nie mieli i mieć nie będą.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 162

Co roku nasza szkoła, jak wszystkie inne szkoły, maszerowała równo, w białych koszulach i ciemnych spodenkach na pierwszomajowej manifestacji [...]. A my maszerowaliśmy równo, równusiętko [...] i wiedzieliśmy, że ci, którzy nie przyszli na to święto radości, młodości i entuzjazmu za dwa dni będą mieli wizytę M –skiego w domu i M-ski będzie pytał rodziców, co się stało, czy to poważna sprawa i w czym może pomóc, żeby za rok o tej samej porze uczeń był zdrow jak ryba.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 15

Cytaty z powieści dotyczące grudnia’70 na wybrzeżu

Nasi ojcowie [...] w siedemdziesiątym roku szli obok komitetu partii i śpiewali „Wyklęty powstań ludu ziemi, powstańcie, których dręczy głód”. A Piotr wyszedł na ulicę zobaczyć, co się dzieje i dostał kulę w głowę ...

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 58

Piotr według relacji jego matki nie mógł ścierpieć tego dnia widoku helikopterów krążących nad miastem i poszedł piechotą do Gdańska (nie jeździły już tramwaje), żeby zobaczyć, co się dzieje. – Zabili go z tego helikoptera – twierdziła uparcie matka, a gdy naoczni świadkowie mówili jej, że Piotr dostał się przez przypadek pomiędzy

¹ Chodzi o rok 1956.

² W 1955 r.

tłum i oddział wojska i wtedy trafiła go kula prosto w głowę, z lewej strony, wtedy machała ręką i mówiła, że to nieprawda, bo na pewno strzelali z helikoptera i jeszcze złościła się, gdy mówiono o wojsku. Dla niej była to przebrana milicja.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 111

[...] po tym, co przeszli jego rodzice, po tym nocnym pogrzebie z ekipą uzbrojonych grabarzy i ciałem Piotra rzuconym w plastikowym worku w jamę ziemi, po tym wszystkim, nie spodziewałem się, aby ten wielki i wspaniały monument mógł im w czymkolwiek wynagrodzić tamtą zimę.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 110–111

Pokazałem jej zdjęcie nagrobka Piotra. Elka była tam kilka razy, ale płyty oczywiście nie widziała, a ja opowiedziałem jej, jakie były kłopoty, bo żaden kamieniarz nie chciał wykuć napisu „zamordowany” i w końcu stało się „zginął tragicznie”.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 77

Cytaty z powieści dotyczące lat 80.

Oboje [Elka i Szymek – M.J.] pytali mnie o nowiny z Gdańska. Pomnik, jaki miał teraz stanąć obok bramy, w tym samym miejscu, gdzie padły strzały, ten pomnik interesował ich najbardziej. Pytali, czy będzie tam nazwisko Piotra.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 110

Na transparentach widniały nowe hasła albo prawie zupełnie nowe „Żądamy rejestracji” – przeczytałem na jednym z nich. „Prasa kłamie” – widniało na drugim, „Niech żyje Gdańsk” – zauważyłem także gdzieś w środku masy ludzi duży portret papieża.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 106

Dopiero dwa lata temu, a dokładnie dwa i jeden miesiąc (bo teraz, kiedy to piśnię dobiega końca październik)³, a więc dwadzieścia pięć miesięcy temu zdecydowałem się na tę rozmowę [...].

Czemu przyszedłeś? Nie mówisz nic!

Szymka aresztowali!

Co się stało?

Drukował ulotki i siedzi.

Paweł Huelle, Weiser Dawidek, s. 136

³ Chodzi o październik 1984 r.

Załącznik nr 1

Lp.	Wydarzenia w powieści	Rok	Tło historyczne
1	Wydarzenia od procesji Bożego Ciała do przesłuchania.	1957	Stalinizm w Polsce i dojście do władzy Władysława Gomułki. (przedakcja)
2	Tragiczna śmierć Piotra.	1970	Grudzień’70 na Wybrzeżu
3	Odwiedziny u Elki w Mannheim. Próba rozwikłania zagadki zniknięcia Weisera.	Koniec lat 70-tych	
4	Rozmowa z Szymkiem w zupełnie innym mieście na południu Polski.	1980	Wydarzenia sierpniowe 1980 r. Powstanie Solidarności
5	Aresztowanie Szymka za drukowanie ulotek.	1982	Stan wojenny w Polsce.
6	Ostateczna konsultacja z Piotrem po napisaniu książki.	1984	

UWAGI – Przedstawiona tabela zostaje wykonana w formie plakatu na dużym arkuszu szarego papieru, na lekcji języka polskiego jako plan powieści. Na lekcji historii uzupełniamy jej lewą część – tło historyczne.

ZAŁĄCZNIK NR 2 – zadania dla grup

ZADANIA DLA GRUPY IA

1. Wybierzcie spośród siebie: lidera, sekretarza, sprawozdawcę/sprawozdawców i osobę do kontaktów z innymi grupami (tylko IIA i IIIA).
 2. Waszym pierwszym zadaniem jest zgromadzenie wszystkich ilustracji i tekstów dotyczących okresu stalinizmu w Polsce i dojścia do władzy Władysława Gomułki. **Uwaga! Teksty i ilustracje są wymieszane** – wyznaczona osoba ma za zadanie wymienić się z grupami IIA i IIIA. Spróbujcie dopasować ilustracje do cytatów z książki.
 3. Waszym drugim zadaniem jest odtworzenie, na podstawie zgromadzonych tekstów, ilustracji i komentarza z podręcznika (s. 356–367) sytuacji politycznej w Polsce w latach 1949–1956 i przedstawienie jej reszcie klasy w formie plakatu. Proszę pamiętać o wspieraniu prezentacji ilustracjami i cytatami z powieści.
- Czas na wykonanie zadania – 30 minut.

ZADANIA DLA GRUPY IB

1. Wybierzcie spośród siebie: lidera, sekretarza, sprawozdawcę/sprawozdawców i osobę do kontaktów z innymi grupami (tylko IIB i IIIB).
 2. Waszym pierwszym zadaniem jest zgromadzenie wszystkich ilustracji i tekstów dotyczących okresu stalinizmu w Polsce i dojścia do władzy Władysława Gomułki. **Uwaga! Teksty i ilustracje są wymieszane z innymi okresami** – wyznaczona osoba ma za zadanie wymienić się z grupami IIB i IIIB. Spróbujcie dopasować ilustracje do cytatów z książki.
 3. Waszym drugim zadaniem jest odtworzenie, na podstawie zgromadzonych tekstów, ilustracji i komentarza z podręcznika (s. 356–367) sytuacji politycznej w Polsce w latach 1949–1957 i przedstawienie jej reszcie klasy w formie plakatu. Proszę pamiętać o wspieraniu prezentacji ilustracjami i cytatami z powieści.
- Czas na wykonanie zadania – 30 minut.

ZAŁĄCZNIK NR 3 – zadania dla grup

ZADANIA DLA GRUPY IIA

1. Wybierzcie spośród siebie: lidera, sekretarza, sprawozdawcę/sprawozdawców i osobę do kontaktów z innymi grupami (tylko IA i IIIA).
 2. Waszym pierwszym zadaniem jest zgromadzenie wszystkich ilustracji i tekstów dotyczących Grudnia'70. **Uwaga! Teksty i ilustracje są wymieszane z innymi okresami** – wyznaczona osoba ma za zadanie wymienić się z grupami IA i IIIA.
 3. Waszym drugim zadaniem jest odtworzenie, na podstawie zgromadzonych ilustracji, tekstów i komentarza z podręcznika (str. 372–374, w tym też teksty źródłowe) przyczyn, przebiegu i konsekwencji wydarzeń grudniowych 1970 roku oraz przedstawienie ich reszcie klasy w formie plakatu. Proszę pamiętać o wspieraniu prezentacji ilustracjami i odniesieniami do wydarzeń z powieści.
- Czas na wykonanie zadania – 30 minut.

ZADANIA DLA GRUPY IIB

1. Wybierzcie spośród siebie: lidera, sekretarza, sprawozdawcę/sprawozdawców i osobę do kontaktów z innymi grupami (tylko IB i IIIB).
 2. Waszym pierwszym zadaniem jest zgromadzenie wszystkich ilustracji i tekstów dotyczących Grudnia'70. **Uwaga! Teksty i ilustracje są wymieszane z innymi okresami** – wyznaczona osoba ma za zadanie wymienić się z grupami IB i III B.
 3. Waszym drugim zadaniem jest odtworzenie, na podstawie zgromadzonych ilustracji, tekstów i komentarza z podręcznika (str. 372–374, w tym też teksty źródłowe) przyczyn, przebiegu i konsekwencji wydarzeń grudniowych 1970 roku oraz przedstawienie ich reszcie klasy w formie plakatu. Proszę pamiętać o wspieraniu prezentacji ilustracjami i odniesieniami do wydarzeń z powieści.
- Czas na wykonanie zadania – 30 minut.

ZAŁĄCZNIK NR 4 – zadania dla grup

ZADANIA DLA GRUPY IIIA

1. Wybierzcie spośród siebie: lidera, sekretarza, sprawozdawcę/sprawozdawców i osobę do kontaktów z innymi grupami (tylko IA i IIA).
2. Waszym pierwszym zadaniem jest zgromadzenie wszystkich ilustracji i tekstów dotyczących wydarzeń sierpniowych 1980 r. oraz stanu wojennego. **Uwaga! Teksty i ilustracje są wymieszane z innymi okresami** – wyznaczona osoba ma za zadanie wymieniać się z grupami IA i IIA.
3. Waszym drugim zadaniem jest odtworzenie, na podstawie zgromadzonych ilustracji, tekstów i komentarza z podręcznika (str. 376–380) sytuacji politycznej w Polsce na początku lat 80-tych i przedstawienie ich reszcie klasy w formie plakatu. Proszę pamiętać o wspieraniu prezentacji ilustracjami i odniesieniami do wydarzeń z powieści.
Czas na wykonanie zadania – 30 minut.

ZADANIA DLA GRUPY IIIB

1. Wybierzcie spośród siebie: lidera, sekretarza, sprawozdawcę/sprawozdawców i osobę do kontaktów z innymi grupami (tylko IB i IIB).
2. Waszym pierwszym zadaniem jest zgromadzenie wszystkich ilustracji i tekstów dotyczących wydarzeń sierpniowych 1980 r. oraz stanu wojennego. **Uwaga! Teksty i ilustracje są wymieszane z innymi okresami** – wyznaczona osoba ma za zadanie wymieniać się z grupami IB i IIB.
3. Waszym drugim zadaniem jest odtworzenie, na podstawie zgromadzonych ilustracji, tekstów i komentarza z podręcznika (str. 376–380) sytuacji politycznej w Polsce na początku lat 80-tych i przedstawienie ich reszcie klasy w formie plakatu. Proszę pamiętać o wspieraniu prezentacji ilustracjami i odniesieniami do wydarzeń z powieści.
Czas na wykonanie zadania – 30 min.

Grudzień 1970 w Szczecinie,
fot. PAP CAF Archiwum